

HÖGSTA DOMSTOLENS DOM

meddelad i Stockholm den 15 december 2021

Mål nr

T 863-21

PARTER

Klagande

Turbo Dome Sport Zone AB, 559026-0013

Takpannegatan 22

754 20 Uppsala

Ombud: Försäkringsjurist PÖ

Motpart

CS

Ombud: Advokat DW

SAKEN

Skadestånd

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Svea hovrätts dom 2021-01-15 i mål T 9208-19

DOMSLUT

Högsta domstolen ändrar hovrättens dom i huvudsaken och ogillar CSs talan.

Högsta domstolen ändrar hovrättens dom även i fråga om rättegångskostnader och befriar Turbo Dome Sport Zone AB från skyldigheten att ersätta CSs rättegångskostnader i tingsrätten och hovrätten samt förpliktar CS att ersätta Turbo Dome Sport Zone AB för rättegångskostnader avseende ombudsarvode

- i tingsrätten med 45 000 kr och ränta enligt 6 § räntelagen från den 25 januari 2019, och
- i hovrätten med 14 250 kr och ränta enligt 6 § räntelagen från den 15 januari 2021.

Högsta domstolen förpliktar CS att ersätta Turbo Dome Sport Zone AB för rättegångskostnad avseende ombudsarvode i Högsta domstolen med 50 000 kr och ränta enligt 6 § räntelagen från dagen för denna dom.

YRKANDEN I HÖGSTA DOMSTOLEN

Turbo Dome Sport Zone AB har yrkat att Högsta domstolen ska ogilla CSs talan, befria bolaget från skyldigheten att ersätta henne för rättegångskostnader i tingsrätten och hovrätten samt förplikta henne att ersätta Turbo Dome Sport Zone AB för rättegångskostnader i dessa instanser.

CS har motsatt sig att hovrättens dom ändras.

Parterna har yrkat ersättning för rättegångskostnader i Högsta domstolen.

DOMSKÄL

Bakgrund

1. Turbo Dome Sport Zone AB driver ett aktivitetscenter i Uppsala. I januari 2018 besökte CS centret tillsammans med sina barn. När hon under besöket hoppade i en hoppgrop med en luftkuddekonstruktion ådrog hon sig en fraktur på vänster fotled.
2. CS väckte talan mot Turbo och yrkade att tingsrätten skulle fastställa att bolaget var skadeståndsskyldigt för den personskada som hon har drabbats av. Till stöd för sin talan anförde CS att Turbo av vårdslöshet vållat henne personskadan. Hon gjorde gällande att vållandet bestått i att bolaget brustit i tillsyn och underhåll av hoppgropen.
3. Turbo bestred skadeståndsskyldighet på den grunden att bolaget inte hade gjort sig skyldigt till någon skadeståndsgrundande oaktsamhet.
4. Tingsrätten ogillade CSs talan.
5. Hovrätten har bifallit talan. Enligt hovrätten har CS i tillräcklig grad visat att Turbo brustit i tillsyn och att en tillämpning av vissa rutiner hade inneburit ett möjligt och lämpligt farereducerade handlande från bolagets sida. Genom att inte tillämpa dessa rutiner har Turbo enligt hovrätten agerat oaktsamt.

Vad målet handlar om

6. Målet handlar om skadeståndsansvar för personskada som uppkommit vid ett aktivitetscenter. Vid prövningen aktualiseras frågor om hur verksamhetsutövarens aktsamhet ska bedömas och om bevisbörda och beviskrav.

Rättsliga utgångspunkter

Allmänt om aktsamhetsbedömningen

7. Enligt 2 kap. 1 § skadeståndslagen ska den som uppsåtligen eller av vårdslöshet (oaktsamhet) vållar person- eller sakskada ersätta skadan.

Paragrafen ger uttryck för den s.k. culparegeln. För skadeståndsansvar för en personskada enligt den regeln förutsätts att någon har utfört en oaktsam handling, att det har uppstått en skada på en annan person och att det föreligger orsakssamband mellan handlingen och skadan.

8. När det som i förevarande fall har ifrågasatts huruvida någon skadeståndsgrundande oaktsamhet förekommit ska det göras en aktsamhetsbedömning. Vid denna bedömning ska hänsyn tas till ett flertal omständigheter. I första hand får man undersöka om det finns någon standard för handlandet i den aktuella situationen. En sådan standard kan finnas i författningar eller föreskrifter utfärdade av myndigheter. Även rättsliga avgöranden kan ha betydelse. Vidare tas normalt stor hänsyn till vad som är brukligt i den verksamhet där skadan har uppkommit. Om tillräcklig ledning inte ges vid en sådan genomgång måste domstolen göra en mer allmän bedömning för att finna den aktsamhetsstandard som bör gälla.

9. Risken för skada bildar utgångspunkt för den bedömningen. Vilka krav som kan ställas på att handlandet undviks eller att åtgärder vidtas beror främst på hur stor risken för skada är och på omfattningen av den skada som kan uppkomma. Risk för personskada ställer särskilda krav på aktsamhet.

10. Vid bedömningen ska även beaktas vilka möjligheter som den handlande har att förhindra skadan. Det kan då ställas krav på att rimliga säkerhetsåtgärder vidtas. Slutligen kan den handlandes möjligheter att inse risken för skada vägas in i bedömningen.

11. Om den skadelidande uttryckligen eller underförstått har samtyckt till risken kan ansvaret lindras. Vid sport och lek får detta en särskild betydelse. Deltagande i sådana aktiviteter är normalt frivilligt och det finns ofta en betydande risk för skador. Vid bedömningen av ansvaret för skador som uppstår vid frivilligt deltagande i sådana riskfyllda aktiviteter kan kraven på aktsamhet sättas lägre (jfr ”Skojbrottningen” NJA 1950 s. 440 och ”Bandyträningen” NJA 1951 s. 79).

12. Mot bakgrund av omständigheterna ska det göras en helhetsbedömning, där de olika faktorerna vägs mot varandra. Det får då avgöras om ett aktsamt agerande hade krävt ett annat handlande än det som förekommit.

Handling och underlåtenhet

13. I allmänhet förutsätter skadeståndsansvar enligt culparegeln en aktiv handling; underlåtenhet att handla föranleder normalt inte ansvar. Detta går tillbaka på att utanförstående personer i regel inte har någon skyldighet att motverka förverkligandet av en fara. Särskilda omständigheter kan emellertid undantagsvis medföra ansvar, t.ex. att det föreligger en plikt att handla. I regel förutsätts att en sådan plikt har stöd i lag eller annan författning. Men även utan sådant stöd kan det i vissa speciella fall finnas en skyldighet att handla för att motverka fara.

14. Ansvaret för en underlåtenhet att agera kan ges ett ganska varierande innehåll. Gränsen mellan handling och underlåtenhet kan många gånger också vara oklar. Ofta följer ansvaret av att skadevållaren direkt eller indirekt har medverkat till att en fara uppkommit men underlåtit att reducera denna genom att vidta säkerhetsåtgärder.

15. Underlåtenheten att motverka faran har i de sistnämnda fallen föregåtts av ett aktivt handlande. Beroende på omständigheterna kan det medföra en skadeståndssanktionerad skyldighet att verka för att faran undanröjs (se t.ex.

”Badbryggan” NJA 1979 s. 129, ”Trappstenskanten” NJA 1981 s. 683 och ”Trillevallens skidcirkus” NJA 1987 s. 222). Underlåtenheten blir i sådana fall en aktsamhetsfråga som får bedömas på vanligt sätt, eftersom den har föregåtts av ett aktivt handlande. Bedömningen görs då på motsvarande sätt som vid ett sådant handlande.

16. En kategori av fall där det får anses föreligga en plikt att vidta åtgärder är då någon har en skyldighet att utöva uppsikt över annan. Så kan en vårdnadshavare exempelvis vara skyldig att förhindra att hans eller hennes barn utför skadegörande handlingar. Hit kan också räknas det allmännas ansvar för att motverka förverkligandet av sådana faror som omhändertagna personer kan utgöra; förhållandena kan i sådana fall kräva särskilda överväganden (jfr ”Landskronabranden” NJA 2013 s. 145).

Bevisfrågor

17. När culparegeln ligger till grund för ett ansvarsyrkande är det den skadelidande som har bevisbördan för att de påstådda faktiska förutsättningarna för skadestånd föreligger. Emellertid kan det för en i bedömningen ingående omständighet ha utvecklats särskilda bevisregler.

18. De beviskrav som normalt gäller i tvistemål ska i regel tillämpas även i mål om skadeståndsansvar. Men kraven kan komma att variera beroende på vem som har bäst möjlighet att säkra bevisning. Särskilt beträffande orsakssambandet kan omständigheterna vara sådana att det är förenat med särskilda svårigheter att lägga fram full bevisning. Det kan då vara motiverat att den skadelidande medges en viss bevislättning (jfr t.ex. ”Gropen” NJA 1977 s. 176).

19. Som utgångspunkt tillämpas samma principer för bevisbörda och beviskrav oavsett om skadeståndsansvar görs gällande på grund av aktivt handlande eller på grund av underlåtenhet. När det är fråga om ansvar för

underlåtenhet att förhindra att någon annan utför en skadegörande handling (jfr p. 16) kan dock särskilda överväganden krävas. Det har i sådana situationer ansetts tillräckligt att den skadelidande visar att det har funnits möjliga och lämpliga farereducerande åtgärder som den handlingspliktige hade kunnat vidta. För att undgå ansvar måste då den handlingspliktige visa att åtgärden inte skulle ha hjälpt. (Se ”Landskronabranden” p. 42 och 43, jfr även ”Grannhusets vattenskada” NJA 2021 s. 473 p. 21.)

Bedömningen i detta fall

Inledning

20. Det är ostridigt att CS bröt fotleden när hon hoppade i hoppgruppen på Turbos aktivitetscenter. Det är också ostridigt att hon landade i hoppgruppen med fötterna först, vilket avvek från de anvisningar som fanns i anslutning till hoppgruppen.

21. Hoppgruppen bestod bl.a. av en luftkudde, som hade varit i bruk i knappt två år. Luftkudden var kvadratisk och uppbyggd i olika lager. I botten på gruppen låg en 8 cm tjock skumgummimadrass. Ovanpå denna låg en 35 cm hög luftmadrass. Två automatiska luftpumpar pumpade in luft i luftmadrassen. Vinkelrätt från madrassen gick cirka 100 luftcylindrar upp och fäste i en underduk som höll cylindrarna på plats. Överst fanns en toppduk eller ett överdrag som var monterat i stålramen till hoppgruppen. När en person landade på luftkudden pyste det ut lite luft och därefter pumpades ny luft in. Även om en luftpump slutade att fungera kunde anläggningen drivas med den kvarvarande pumpen.

22. CS har gjort gällande att lufttrycket var otillräckligt och att hon på grund av detta föll igenom luftkudden och stötte på ett underlag som var så hårt att hennes fotled bröts. Hon har vidare gjort gällande att Turbo inte vidtagit rimliga åtgärder för att förebygga risken för att hon skulle skada sig.

Turbo har enligt henne vållat skadan genom att brista i tillsyn och underhåll. Hon har i detta sammanhang framhållit att det är oklart om Turbo följt rutiner för tillsyn av lufttrycket samt att det inte framgår om trycket kontrollerats och varit tillräckligt för att undvika skador. Felaktiga landningar i hoppgruppen hade kunnat undvikas om personalen hade hjälpt till vid själva hoppet.

Aktsamhetsbedömningen

23. Till stöd för sitt påstående om hur skadan uppkom har CS åberopat ett läkarintyg där det anges att den typ av skada som det är fråga om är synnerligen ovanlig utan hårt motstånd. I intyget anger läkaren emellertid också att det är svårt för henne att uttala sig om huruvida skadan kan ha förorsakats av luftkudden eller inte. Sammantaget kan läkarintyget inte anses ge stöd för några säkra slutsatser när det gäller lufttrycket i kudden.

24. Utredningen ger inte heller i övrigt något tydligt stöd för att det skulle ha varit otillräckligt lufttryck i kudden. I det sammanhanget ska det särskilt noteras att CS inte var den första person som hoppade efter det att hoppgruppen hade öppnats för dagen. Flera personer hade hoppat före henne, uppenbarligen utan att någon hade reagerat på lufttrycket.

25. Utgångspunkten för den fortsatta prövningen blir därmed att det inte var något fel på lufttrycket i hoppgruppen. CSs skada måste i stället sättas i samband med hur hoppet genomfördes (se p. 20).

26. Det står klart att de aktiviteter som tillhandahölls medförde en betydande risk för skada för de personer som utnyttjade anläggningen. Med hänsyn till vad som framkommit om verksamheten och skadefrekvensen på anläggningen fanns det anledning att ställa höga krav på att åtgärder vidtogs för att förebygga skada. När det gäller vilka åtgärder som hade vidtagits i fråga om hoppgruppen har följande framkommit.

27. I anslutning till hoppgropen fanns det en anställd som hela tiden övervakade gropen när den var öppen. Inför varje hopp gavs klartecken till ett nytt hopp. Så skedde också den aktuella dagen.

28. Vidare fanns en skylt med regler i sex punkter som angav hur ett hopp skulle utföras. Skylten var väl synlig från de platser där hoppning skedde och det är klarlagt att CS var medveten om dessa regler. Den första regeln löd: ”Landa alltid på rygg eller rumpa”. Det får anses framgå att reglerna som helhet syftade till att minska risken för skada.

29. Det har vidare framkommit att Turbo dagligen – även den aktuella dagen – genomförde kontroller innan centret öppnades. Vid kontrollerna användes en checklista som tagits fram i samarbete med Konsumentverket. Kontrollerna innefattade det generella tillståndet av luftkudden, gropen och dess omgivning. Dessutom ingick en visuell inspektion av överdraget för att säkerställa att det inte hade skador och att det var monterat mot stålkonstruktionen.

30. Sammantaget får Turbo anses ha vidtagit rimliga åtgärder för att förebygga skada vid användning av hoppgropen. Det kan inte krävas att Turbo skulle ha gett anställda i uppgift att hjälpa till vid hoppningen på ett mera aktivt sätt än som skedde. Inte heller kan det krävas att Turbo skulle ha vidtagit andra åtgärder för att motverka risken för skador till följd av hopp i strid med anvisningarna.

31. Vid en samlad bedömning är omständigheterna alltså inte sådana att Turbo kan anses ha varit oaktsamt beträffande tillsynen eller underhållet av hoppgropen.

Slutsats

32. Slutsatsen blir att Turbo inte kan anses ha gjort sig skyldigt till skadeståndsgrundande oaktsamhet. Hovrättens dom ska därmed ändras och CSs talan ogillas.

Rättegångskostnader

33. Med hänsyn till utgången ska Turbo befrias från skyldigheten att ersätta CS för rättegångskostnader i tingsrätten och hovrätten. CS ska ersätta Turbo för yrkade rättegångskostnader avseende dessa instanser.

34. CS ska också ersätta Turbo för rättegångskostnad i Högsta domstolen. Turbo har begärt ersättning med 81 750 kr för ombudsarvode. Beloppet framstår dock som högt med hänsyn till målets karaktär och omfattning. Ersättningen bör därför bestämmas till skäliga 50 000 kr.

I avgörandet har deltagit justitieråden Anders Eka, Svante O. Johansson (referent), Sten Andersson, Stefan Johansson och Johan Danelius
Föredragande har varit justitiesekreteraren Maria Schöllin